

Святлана Касцюкевіч

Наваполацк Старшая выкладчыца
Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта

Дзейнасць народных майстроў Браслаўшчыны

У канцы XX – пачатку XXI стст. даследчыкі адзначылі павышэнне цікавасці да нацыянальнай ю Маладыя мастакі, інтузіясты спрабуюць адрадіць забытыя народныя тэхналогіі, старажытныя віды н; рамёстваў і промыслаў. Значнай з’явай стала стварэнне ў рэспубліцы розных гурткоў народнага ма музеяў, дамоў (цэнтраў) рамёстваў [11].

Прычынай узнікнення дамоў, цэнтраў і музеяў рамёстваў даследчыкі лічаць абвастранне тэхнакпр цывілізацыяй імкнення людзей да ручной працы. жаданне авалодаць рамяством, стварыць механізм п этнічных мастацкіх традыцый [2, с.38-39].

У 1991 годзе пачаў працаваць першы Дом рамёстваў ў Глыбокім. У 1996 годзе ў Віцебсio’ быў с гарадскі Цэнтр народных рамёстваў і мастацтва. Пры Беларускай політэхнічнай акадэміі адкрыты этнаграфіі, фальклору і рамёстваў. У Менсву працуе салон "Берагіня*", і^ды прымаюцца на продаж выкананыя ў народных традыцыях [3]. Актыўна працягвае пашырацца сетка музеяў, дамоў (цэнтраў) рамё Віцебшчыне. Браслаўскі рэгіён у гэтым сэнсе з’яўляецца добрым прыкладам.

У рэспубліцы было прынята “Палажэнне аб дзейнасці дамоў (цэнтраў) рамёстваў”[4].

Засноўваючыся на ім, можна аіфэсліць асноўныя мэты такіх устаноў:

- падтрымка і стварэнне ўмоў для натуральнага існавання і аднаўлення нацыянальных рамесніцкіх тра іх нацыянальна-самабытных формах, пошук і раскрыццё ўнікальных талентаў;
- кваліфікаванае збіранне, надзейнае захаванне, класіфікацыю і сістэматызацыю традыцыйных рамёств
- адраджэнне традыцыйных унікальных тэхналогій, вытворчасць вырабаў паводліс старадаўніх мясцовь] і распрацоўка новых тэхналогій;
- захаванне ўнікальнага асяроддзя нату’ральнага існавання рамёстваў;
- прапаганда і распаўсюджанне лепшых узораў беларускіх рамёстваў і г.д.

Прыкладам пасіятховай дзейнасці суполкі народных майстроў можа быць супрацоўніцтва » Браслаўшчыгаы з Музеям рамёстваў (Сучасная назва – Музей традыцыйнай культуры – Рэд.). Тут іс: народных майстроў “Ля возера”, створаны ў 1984 г.[5] Мясцовыя жыхары з цікавасцю адносяцца да ўдзел складзе клуба не толькі жыхары Браслава, але і майстры з бліжэйшых ваколіц (напрыклад, з вёсак С Опса). Склад удзельнікаў разнастайны. Тут ёсць супрацоўнікі музея; мастакі, якіх зацікавіла народнае мг народныя майстры, што псранялі сваё майстэрства ад бацькоў.

Разнастайны дыяпазон вырабляемых рэчаў. Саломапляценнем займаюцца: Міхаіл Чэркас, В Лінова, Эма Зінкевіч, Ірына Шыдлоўская, Людміла Рулевіч, Марыя Шлабун; лозапляценнем: Уладзімір Лук’янцы, Віктар Іванаў, Сяргей Уманец, Таццяна Цімошкіна. Вялікодныя вербы і пісанкі ўдала выраблж Ундроль, выцінанкі – Людміла Пупіна, сумкі з балотнай травы – Людміла Гаран. Ганчары Валеры Зінкеві Жэбрык, Руслан Лабуць часта ўдзельнічаюць у конкурсах і выставах Браслава і іншых гарадоў] Уражваюць прыгажосцю кавальскія вырабы Мікалая Няверчыка, тканыя вырабы Антаніны Кавалык. С майстрыхамі наваколля лічацца Леангіна Камінская, Жана Бароўка, Зінаіда Лысая. Дзіцячыя цацкі дд выстаў вырабляюць Зоя Балочка, Соф’я Тарака, Людміла Пупіна, Святлана Бялова і інш. На жаль, « старыя народныя майстры Браслаўшчыны ўжо памерлі. Так, у 1999 г. памёр Альфонс Кулікоўскі – майстр-цацачнік, якога дзсці звалі “дзядзька Альфонс.” Ён дарыў людзям радасць праз свае цудоўны свістулькі. Калекцыя вырабаў Альфонса Кулікоўскага зараз знаходзіцца ў фондах Браслаўскага музея. падарыў музею сваю калекцыю цацак яшчэ адзін знакаміты майстр Уладзімір Аўкштоль [5].

У вёсцы Слабада жыў Пётр Зяляўскі – майстар-разьбяр. У 1995 г. ён памёр, але пасля майстра яго цудоўныя вьфабы і слава сапраўднага мастака [6]. Самабытнымі майстрамі-разьбярмі былі таксам Бялусь. Іван Шпаковіч, Браніслаў і Аркадзь Лабкоўскія і інш. майстры, вырабы якіх захоўвае Браслаўскі і

Некаторы маладыя майстры займаюцца рэканструктарскай працай, капіруюць народныя Антаніна Кавалык з 1994 г. працуе ў м^зеі г.Браслава пасля заканчэння ткацкага вучылішча ў г.Лен Вучылася майстэрству ў вядомай мясцовай майстрыхі Аліны Чэпулёнак, зараз стварас ткацкія вырабы народных узорэў. Супрацоўнічала з клубам майстроў “Ля возера” і ткачыха Ганна Супровіч. якая майстэрства ад маці.

Мясцовыя майстры не толькі займаюцца народным мастацтвам самі, але імкнуцца перадаць свае веды дзецям, працуюць са школьнікамі ў гуртках і творчых майстэрнях.

Паводле палажэння аб доме (цэнтры) рамёстваў пры ім могуць існаваць творча-вытворчыя падраздзяленні грамадскія аб'яднанні (цэхі, майстэрні, гурткі, выставачная зала, салон па продажы мастацкіх вырабаў, фармацыйны цэнтр, навукова-даследчая лабараторыя, бібліятэка, кіна-, фота-, фона-, відэаархіў і інш. падраздзяленні, якія адпавядаюць статутным мэтам і задачам) [4].

Для рэалізацыі мэт музеяў, дом (цэнтр) рамёстваў:

- праводзіць даследчую працу па выяўленні мясцовых і рэгіянальных асаблівасцей традыцыйных рамёстваў, супрацоўнічае з навучальнымі і навуковымі ўстановамі;
- наладжвае экспедыцыі, канферэнцыі, праводзіць збор і музеефікацыю найбольш каштоўных мастацкіх рамёстваў;
- стварае і забяспечвае працу творчых майстэрняў па ўсіх відах рамёстваў: саломалляцтва, лозапляцтва, ганчарства, разьба па дрэву, рукадзелле, ткацтва;
- наладжвае працу секцый па адраджэнню старажытных самабытных тэхналогій;
- арганізуе выставы, продажы, кірмашы, аўкцыёны, святы народнага мастацтва і асобных яго відаў.

Трэба падкрэсліць, што ў музеях, дамах (цэнтрах) рамёстваў развіваюцца амаль усе галіны народнага мастацтва: лаза- і саломалляцтва, выцінанка, кавальства, ганчарства, ткацтва, разьба па дрэву, аплікацыя, пісанкі, выраб цацак і г.д. Шмат у якіх выпадках з ўстановамі супрацоўнічаюць патомныя народныя майстры, такія як Супровіч Г.Я., Кулікоўскі А.І., Аўкшголь У.І. – сябры клуба "Ля возера" ў Браславе. На жаль, старыя майстры паміраюць, іх застаецца ўсё менш (так нядаўна памёр ганчар з в.Бабінавічы Траяноўскі, вядомы на ўсю рэспубліку, Сакалоўскі і Зарэмба з г.Глыбокага і інш.). Але традыцыі, закладзеныя імі спрабуюць адраджаць маладыя майстры [5].

Сёння кожны з музеяў, дамоў (цэнтраў) рамёстваў Віцебшчыны налічвае некалькі дзесяткаў супрацоўнікаў, пры кожным з іх створаны гурткі народнай творчасці, клубы народных майстроў (так, у Браслаўскім клубе "Ля возера" – 60 сяброў, у Полацкім клубе "Роднасць" – 27 сяброў і г.д.), рэгулярна праводзяцца выставы твораў, зробленых іх рукамі. Майстры выстаўляюць свае вырабы не толькі ў сваёй мясцовасці але і ў ваколіцах, прадаюць свае работы за мяжу: у Расію, Галандыю, Польшчу, Германію, Ізраіль і інш.

Такое аб'яднанне "па-інтарэсах" дапамагае майстрам больш актыўна прымаць удзел у розных рэспубліканскіх і міжнародных конкурсах. Якія, да слова сказаць, у апошнія гады праводзяцца рэгулярна, гэта: "Ганчарны круг" (Бачэйкава, Віцебскай вобл.), "Гліняны звон" (у Любані Мінскага раёна); нацыянальная выстаўка народнай творчасці "Вечна зялёная дрэва рамёстваў", выстаўка-фестываль "Вечна жывое мастацтва", рэспубліканскі конкурс "Беларусь – мая песня", рэспубліканскі конкурс "Дрэва жыцця", "Горад майстроў" на "Славянскім базары" у Віцебску і г.д. Зразумела, што ўдзел у падобным мерапрыемстве лягчэй прыняць у якасці прадстаўніка ад нейкай арганізацыі. Кожны ўдзельнік клуба пры доме (цэнтры) рамёстваў у сярэднім можна прыняць удзел у 3-4 мерапрыемствах у год, гэта ці персанальная выстава, ці калектыўная (такая, як "Калядныя узоры" (Браслаў), "Скарбонка" (Лепель) і інш., што прайшлі ў дамах рамёстваў толькі за зіму 2001 года), мас магчымасць абмяняцца вопытам з калегамі [5].

Дарэчы, супрацоўнічаюць з гэтымі ўстановамі не толькі беларускія майстры, але і ўражэнцы Расіі, Літвы, Латвіі, Украіны і інш. Яны ўносяць, безумоўна, нейкія этнічныя элементы іншых народаў у беларускае мастацтва. Калі такое ўзбагачэнне мас разумныя межы, не падмяняе беларускай народнай традыцыі, яно ідзе толькі на карысць, дае новыя мастацкія рашэнні.

Цікава адзначыць і прафесійны склад майстроў. Сярод іх сустракаецца ўвесь дыяпазон прафесій, пачынаючы ад эканамістаў, урачоў, сантэхнікаў і заканчваючы прафесійнымі мастакамі. Шмат сярод іх існуе і сапраўдных майстэрскіх дынастый. У якасці прыклада: Супровіч Г.Я. ткаць навучылася ад маці, якая ў 30 г. XX ст. працавала ў ткацкім цэху ў Опсе; усёй сям'ёй працуюць у клубе народных майстроў "Святліца" Чарняўскія Баляслаў Часлававіч, Аляксей Баляслававіч, Галіна, Таццяна і Уладзімір Каласковы з Шуміліна займаюцца лаза- і саломалляцтвам, пералічваць можна яшчэ і яшчэ...

Арганічным з'яўляецца развіццё мастацтва ў межах натуральнага, вясковага асяроддзя. Аднак, у сучасным грамадстве па многіх прычынах натуральная адаптацыя народнага мастацтва ўжо не магчыма. Усё большую ролю ў арганізацыі дзейнасці народных майстроў адыгрываюць афіцыйныя ўстановы, якія ажыццяўляюць падтрымку і вывучэнне народнага мастацтва [2, с. 34].

Звычайна ў музеях, дамах рамёстваў майстры працуюць па наступных асноўных напрамках:

1. Узнаўленне (рэканструкцыя) старажытных узораў мастацтва па іх рэштках ці апісаннях (напрыклад, Антаніна Кавалык займаецца ўзнаўленнем старажытных беларускіх тканых вырабаў).
2. Праца ў межах народных традыцый, імкненне ствараць традыцыйныя вырабы (напрыклад, Лабок Таццяна Міхайлаўна (Верхнядзвінскі раён) вырабляе ксрамічныя цацкі ў выглядзе птушак, жывёл, прытрымліваючыся беларускіх традыцый; Зялёўскі Пётр Іванавіч (в. Слабада, Браслаўскі раён) вырабляў драўляныя скульптуры [6]).
3. Творчая праца майстроў, іх мастацкія пошукі (так, Дунейскі Валеры Пятровіч (Полацк) вырабляе чорназдымленую кераміку. Ён спрабуе паўтараць формы антычнага посуду – гэта не ў традыцыях народнага мастацтва, але творчыя пошукі майстра не абмяжоўваюцца).

Безумоўна, побач са стваральніцкай працай музеямі, дамамі (цэнтрамі) рамёстваў праводзіцца і збіральніцкая дзейнасць. Вядучая роля тут належыць музейным установам. У зборы калекцый мастацкіх твораў мінулага зацікаўлены і самі майстры, бо ўзоры старажытнага мастацтва даюць ім магчымасць "вучыцца ў продкаў" [5].

Калекцыі музеяў Віцебшчыны ўтрымліваюць наноў зробленыя творы, якія капіруюць ко. народнага мастацтва. Такія творы цікавы тым, што сучасныя майстры ўвасабляюць у іх сваё бачав мастацтва. Нават калі гэта дакладнае капіраванне, аўтар ўносіць сваё бачанне свету, цеплыню сваіх р

Падводзячы вынік ўсяму сказанаму, трэба зазначыць, што нягледзячы на розныя цяжкасці (цэнтры) рамёстваў выконваюць свае асноўныя функцыі нядрэнна. За годы існавання адбылося і> складванне і станаўленне. У сваёй дзейнасць гэтыя ўстановы дасягнулі значных поспехаў на нів(традыцыйнага беларускага народнага мастацтва.

Літаратура:

1. Сахута Я. Ганчарства зноў робіцца папулярным // Мастацтва, 1996. - № 12; Сахута Я. Неўміручае імкненне да прыгажасці; В. Дрэва народнага мастацтва жыве // Мастацтва, 1997. - № 1; Раманюк М. Саламяная рапсодыя // Мастацтва, 1995. - № 9; 1 Таямніцы драўлянай пластыкі // Мастацтва, 1998. - № 8 і інш.
2. Сахута Я.М. Народная мастацтва"Беларусі, - Мн.: БелЭн, 1997. - 287 с.: іл.
3. Рамяство. Ад прадзедаў – нашчадкаў. Круглы стол // Мастацтва, 1996. - № 3. – С.46-48.
4. Палажэнне аб Цэнтры (Доме) рамстваў // Культура, 2000. - № 8. – С. 12.
5. Гэтая і іншая інфармацыя здабыта аўтарам з размоў з супрацоўнікамі музеёў, дамоў і цэнтраў рамёстваў і майсірамі, якія зафі палявым сшытку.
6. Шыдлоўскі К.С. Разьбяр з вёскі Слабодка. – Мн.: Гіюльмя, 1994. – 8 с.